

Drahá slečno!

Již bych byla Vám odpověděla a za obstarání vzorů národního kroje se poděkovala, kdyby mně nebyla jakási churavost v tom zabraňovala; již tomu mnoho dní, co nejsem tak zdráva jak obyčejně, neležím sice v posteli, ale přece mne to obtěžuje. Lékař povídal, že to od krve; nu snad mi bude zase docela dobře a zatím zima přejde, a já budu se moct podívat k Vám. — Abych Vám upřímně, milá slečinko, se vyznala, nemohu jinak než národní kroj, jak ho ti umělci sestavili, neschvalovat; je to vidět, že *snad* paní se neptali, zdali by to vkusné, prospěšné bylo a obliby našlo. Věru tak nenalezne obliby takové, aby se všeobecně nosil; kabátky jsou hezké, ale ty klobouky docela se mi nelíbí. Nevím proč neřídili se podlé starodávných čepců, které je posud mezi starými měšťankami vidět, i čepic dosud mnoho vidět v Chrudimsku, Klatovsku a t. d., které by hezčí byly než ta na tom obraze. Šaty dlouhé byly k posměchu, a vidím, že je nezkrátily. Take by měli ti pánové vydávat ty kroje iluminované, aby to ouhledněji vyhlíželo. Je to ovšem jakási marnost, ale je to potřeba; lákadlo musí být — když se mají naše paní a panny, posud na vkusné často a rozmanité kroje francouzské navyklé, přivábit k slovanským krojům, — vнадné a vábivé, nikoli takové, jak si je páni malíři utvořili. — Možná kdyby s barvami ty vzory okrášlené byly, že by se pěkněji vyjímaly. No uvidíme, jaké budou letní kroje, než přijde druhá zima, dá se lecco změnit. — A jak se máte, co dělá matička milá? — Jak užíváte masopustu? Tuším že ne tuze, an otec vzdálen,

časy trapné a nejisté a tak mnohými starostmi obtížené mysle jsou nás všech. Nepomyslila jsem ještě letos na vyražení, a take ani nepomyslím. Psala jsem do Vratislavy a mám starost o drahé tam přátely naše, an cholera zúří tam. Bůh je zachovej. Co dělá rodina Fričovic? odpořučte mne co nejsrdečněji. I Vaší matku a bratry polibte ode mne.

Co dělá spolek Slovanek? — Prosím i, jestli chodíte k paní Šafařikové a Jungmanové, byste mou úctu oběma rodinám vyřídila.

Panu otci chci zítra též lístek poslat. Nyní buďte s Bohem, milá duše, a zpomeňte někdy na Vaší upřímnou

přítelkyni

Boženu.

Kdo má být Vaším ženichem nesmím psát, ale povím Vám to, až budeme spolu mluvit. Věru je to hodný junák, a přála bych Vám ho.

[ADRESA:]

*Nymburk | Blahorodé | Paní paní Karolině Staň-
kové | v | Praze | Široké ulici | na rohu do Pasířské/
čís. 738 Iním poschodí |*

Nejdříve musím Ti, má přítelkyně rozmilá, říct, proč tak dlouho na Tvůj a Tvého milého manžela list jsem nebyla odpověděla. Byla jsem mrzutá nesmírně a stonala jsem, ač ne k ulehnutí, přece mne mé staré bolesti a neobyčejné návaly krve tak trápily, že mi nebyla k chuti žádná ani ta nejmilejší práce. Velmi ráda se v listech pobavím s přáteli svými, ale neráda to činím v traplivém rozmaru; proto ustavičně odkládala jsem s listem k Tobě, ač předzvíдалa jsem, že již mi to za zlé pokládat budeš. Nyní zase ulehčilo se mi poněkud v hlavě, a ihned беру péro, bych Tobě psala a s Tebou se radovala nad správou, která mne tuze potěšila, — jestli totiž jen pravdivá — správa to, že má náš drahý a milovaný Čelakovský dostat se do Prahy. O Toninko! jak bych se z toho těšila, kdyby se to stalo, a jak bych Ti to přála, kdybys mezi své se dostala; věru já bych tam v těch Němcích ani po smrti být nechtěla. Snad zase podaří se nám to někdy, že i my do Prahy se dostaneme, a potom zase byly bychom si blízko a těšily se pospolu. I z mnoho jiných ohledů byla by — nejen Tvého pana manžele, neboť to samo sebou se rozumí — ale i Tvá přítomnost v Praze potřebná. Slyšela si a víš nyní již beztoho, že chtějí v Praze paní založit dívčí školu; plán toho take Ti bude znám. Měla Jsi z tohoto tak důležitého ustanovení radost, ne-li? — O já take srdečně se nad tím zardovala, a seč mé síly byly, byla k tomu přispívala; ale záhy předzvíдалa jsem, že asi celý ten pěkný plán se nevyvede, jak bychom si to přály. Vždyť znáš ty paní, ba vlastně ty je

neznáš, neboť si tuze věřila slovům jejích, a dle svého smýšlení měřila si jejích. Já je lépe znám; ony tropily s vlastenectvím jen hříčky, vyvěsily tuto zástěrku a zastřely ní svou bezmeznou marnivost, slávychtivost, sobětnost, a co já vím jak všechny ty hříchy potutelné jmenovat mám. Myslejí když si připne slovanský tricolor, když si dá české jméno a trochu se naučí lépe česky rozprávět než ty panské frejličky, že se musí takovému hrozitánskému vlastenectví všickni Čechové kořit, a když se to nestane, cítí se taková hned uražena. Mnohá myslí, když přečtla dvě stránky z České historie, když ví po kterých písmenách se píše y, kde Praha leží, když umí rozeznat kopřivu od petržele, udělat experiment, — který se jí nepodaří, — a když pozná, kdy jsou brambory na měkko, že již až nazbyt má učenosti, a ihned profesorkou být může. Nedomnívej se, že snad ze záští mluvím, Bůh mne toho uchovej, já nehněvám se na nikoho, pro mne samu, ale hněvám se na ně, že uškodí svou marností a klepařstvím dobré věci. Je to v tom Spolku Slovanek jako v Národní Obráně; to take chce být každý důstojníkem a nikdo nechce být sprostým, a tam chce každá být presidentkou beze všech obtíží. Ty jsou ještě daleko od pravdy! Že dělám výjimky to víš, ale je jich málo, a jsou to jenom ty šlechetoné duše, které i Tobě dobře známé jsou. Ty zase shromáždily by se kol Tebe, a od takového „Spolku“ mohlo by se již něco očekávat, kde by jednomyslnost, obětovnost a šlechetoná snaha pro všeobecné dobro panovala; dokud to nebude, nemám velké naděje. — V Praze nebyla jsem od té doby, co jsme skrz jeli sem do Nymburka. — Nebudu se Ti, duše milá, zapřísahat, jak bych ráda ve Vratislavi Vás byla navštívila, Ty snad i bez toho věřit mi budeš. Já neměla dle vůle mého muže na podzim ject, ale nechat jsem měla tu návštěvu až na jaro, a potom až kdyby možná bylo něco více uspořít, děti sebou vzít jsem chtěla. Nevím ani však proč, nedalo mi

to pokoje a jako by ustavičně pohánělo, abych tu návštěvu neodkládala; tedy když můj muž dokonce nechtěl, psala jsem rodičům, aby se přimluvili a něčím přispěli, což oni nemeškali učinit. Tedy neotálela jsem a vydala se na cestu, a již jsem si dělala plány, jak Vás překvapím, aniž bych dříve co psala. Ale já měříc podle mapy myslila si, že bude k Tobě nedaleko ze Sagan, ale potom teprv slyšela jsem, že přes dvacet míl, a co to koštuje, a já měla mé groše tak skoupě vypočítané. Nekladu na bohatství pražádnou váhu, ale když se mi trefí pády, — což často bývá, — že mi jen peníze chybí k vyvedení potřebných a milých záměrů, tuť teprv přejí si být bohatou a nahlížím, že je škoda, přeškoda, když těch šajnu není. Přes Vratislav domů ject take jsem nemohla, poněvadž jak mi to povídali, dalekou zájízdku bych byla musela udělat. Nezbýva—

20/8 49.

Velectěný pane redaktore!

Můj muž žádá Vás, kdybyste přiložený článek do Vašich Novin přijmul; měl být ostřeji psán, neboť zdejší pan děkan a jeden kaplan zasloužili by notné zahanbení, jsou to pradarebáci. Ale víme již, že nerád přijímáte takové články, proti kněžům psané, a to z dobrých příčin, tedy napsal přiloženou správu docela mírně ale spravedlivě. Byla jsem předešlý týden na dva dni v Praze, a ráda byla bych s Vámi mluvila, ale nebyl ste právě doma. Vaší podobiznu měla jsem přece však to potěšení vidět; byla právě v krámě u Hoffmana vyvěšena. Houfek všelikého lidu stálo u krámu a dívali se na Vás a posuzovali. Jakýs vážný muž, zdál se být řemeslník, podívá se na krám, povídá druhému: není to Havlíček! — ba je a dobře je trefený, a co si to napsal: Nepopustíme! — Dobrá, jen kdyby každý tak mluvil — Já ho mám rád chlapíka, ty Národní Noviny nám přece mozek otevřely — teď ovšem musí mlčet — nu však on nám zase něco poví až bude smět“ — „Prosím Vás páni, to je ten Havlíček, co ty Noviny vydává, co těm biskupům onehdy tak do pravdy pověděl?“ ptá se sedlák vedle stojící. — „Ano to je ten.“ — „Inu to ho musím na mou duši koupit, aby se ti naši doma na něho podívali.“ — „Wer ist das?“ ptá se jeden officir druhého, jda okolo. „I das ist dieser Kerl, der Havlíček,“ zněla odpověď. „Dem möchte ich paar,“ povídá první a dělá jisté znamení bičíkem. „Ja, ja, diesen Menschen sollte man aufhängen,“ přizvukují dva páni, kterým se sedmašedesátka na čele svítí, „der stiftet mit seinen Noviny noch das grösste Unheil, dieser Auf-

wiegler.“ Tak to šlo dále, hana a chvála střídaly se ustavičně. Však to na venku není lépe; jední Vás a Vaše Noviny do nebe vychvalují, druzí do pekla horoucího zatracují.

Chtěla jsem s Vámi mluvit stranu peněz, co jsme lonského roku na průmyslní školu v Domažlicích vybrali, 40 Z. 35 k. Máme je vždy ještě u sebe a rádi bychom je dali na místo. Máme je odeslat Vám či komu? — Prosím dejte mi to vědět jen několika slovy; poslice na odpověď počká. Můj muž Vás srdečně pozdravuje.

Prosím byste vyřídil Vaší manželce přátelské pozdravení. S úctou

zůstávám Vašnostiná služebnice

Božena Němcová

V Nymburku 24. srpna 1849.

Velectěný pane!

Nemohu opomenout, an se příležitost naskytla, pozdravení přátelské Vašnosti vzkázati.

Navštívil mne tyto dny chudý strýc z tamější krajiny, ze vsi Domašina, který jediný z mých přátel tam pozůstal. Vypravoval mi mnoho o tamějším okolí, kterak a jak se tam vše vede. Věřte, Vašnosti, že bych si ze srdce přála, buď navždy, buď na některý rok pobýti v krajině, kde jsem svoje mladá léta prožila. Já i můj muž toužíme dostati se mezi jiný lid, nežli zde, neboť zde žíti a nezoufati nad člověkem, skoro nemožná.

Ve zdejším okolí nejhorší zajisté lid co se týká mravnosti v celých Čechách; nám zvlášt hrozné to přichází, an jsme se dostali sem ze středu poctivých, zachovalých obyvatelů hor šumavských.

Já nebudu ani zase veselá, dokud odtud nebudem pryč, nejraději bych zase někam do hor. Nechce nám zde ani zdraví svědčit, ustavičně někdo z nás nemocen, a letošní rok nedopřeje nám ani té rozkoše, koupati se totiž v Labi.

Rád by se můj muž podíval letos do Skalice a vůkol, nevím však, zdali to v skutek uvede; potom neopomenul by zajisté zajet i do Bohuslavic. Zatím Vašnosti srdečně pozdravuje a prosí, byste si neobtěžoval při příležitosti i pozdravení panu páteru Rozšlapilovi vyříditi, což prosím i ode mne byste vyřídil.

Prosil mne můj strýc, bych se přimluvila u Vašnosti, abyste se nehoršil, když o knihu ke čtení by požádal, on je velký milovník čtení, ba abych řekla, on by nejraději celý

rok nic jiného nedělal nežli četl, psal a zazpíval si. Je poctivý, dobrý člověk, ale přišel na mizinu snad jen proto, že ho žádné řemeslo netěšilo, je to člověk, o kterém lidé praví: zkažený študent, v hlavě knihu, v ruce mošnu; inu, kdo za to, každému štěstí nepřeje, dost ale, když nenajde člověk toho, po čem jedině toužil.

Nyní se Vašnosti poroučím do další a trvající přízně a zůstávám vždy s úctou Vašnostina

Božena Němcová.

V Nymburku $\frac{20}{9}$ 49.*Rozmilá přítelkyně!*

Skoro bych se měla hněvat, že mi ani nepíšeš, jak se v té milé Praze máš; ale Ty budeš mít po začátku mnoho práce, nežli si všechno do pořádku uvedeš, a tedy musím mít ještě strpení vid'! Možná že přijedu okolo prvního Října do Prahy, ale jistě nevím; musíme dát tam Hynka, našeho nejstaršího chlapce, a nevím tedy ještě, pojedeli s ním můj muž aneb pošle mě; myslím však, že se nebude jemu chtít shánět se po bytu a všechno to běhání na se vzít. Kdybychom byli v stavu dát tolik, co paní sestra Tvá žádá, tedy bych ho nedala jinám než k ní, ale my nemůžeme drážce stravu a byt mu platit, nežli na 80–90 zlatých, poněvadž ještě mnoho peněz na šatstvo, knihy a t. d. potřebuje, a to víš, když musí být člověk od několika set živ, že nezbyde mnoho, ba co mluvím o zbytí, musí se ohánět, má-li bez dluhů vyjít. A ostatně hoch musí zvykat na všechno, beztoho bude muset do světa a tu bývá zle i dobře; jen abychom našli lidi, mravné, kteří by upřímně na něho dohlídli. Je to starost veliká, když musí dát mladé dítě z domů, o tom Ty ještě nevíš. U Lotinky mají děti všechno pohodlí, a tedy nemůže méně žádat, to já nahlížím, a snad i ona nebude se na mě horšit, že nedám chlapce pod její ochranu, já zajisté ráda bych to udělala, kdybychom to mohli zmoc.

Jestli tedy já do Prahy přijedu, zajisté Tebe nejdříve navštívím, a jestli se tam několik dní zdržím, těšit se budu každý den aspoň chvílku v milé společnosti Tvé a Tvého drahého manžele. Však jsem se po Tobě natoužila dost, tedy musím si to vynahradiť. Bezpochyby řekla Ti Lotin-

ka, chlapec že mi stonal; již je chudák trochu zdravější, ale přece ještě docela zdrav není. Já take ustavičně churavím, a nebo jak říkají u nás krohním, brzy mně chybí to, zase ono, až se zlobím sama na sebe. A co dělá Tvoje rodina, zdrávi-li ste všickni?

Doufám, že se Vám dobře daří, sice bych se již byla dověděla o tom, kdyby naopak se dělo. Prosím Tě piš mi až Ti bude chvílka zbývat, a dej mi vědět kde bydlíš. Můj muž nechá Ti ruku líbat a panu manželvi vzkazuje svou úctu; dítky Tvé i Tebe líbám a panu manželvi, což — mám to říct? — smím take poslat políbení? — nebudeš škaredit — a co bysi škaredila, vždyť je to hubička na papíře a v skutku ji odevzdáš sama, tedy mu dej upřimnou hubičku na přivítanou. Zůstaň zdráva a nezapomeň na Tvou upřimnou přítelkyni

Boženu.

[ADRESA:]

*Blahorodé | Paní paní Antonii Bohuslavě |
Čelakovské | v | Praze.*

FRANTIŠKU MATOUŠI KLÁCELOVI

PŘED 20. ZÁŘÍM 1849

[.....] Neostýchám se vyznati, že my ženské, byť by nám třeba říkali „milostpaní“, až k ustrnutí zanedbány jsme ve všem, co se týká vyššího života. Vy muži, nevím, zdali schválně aneb jakousi zaslepeností, nevidíte tu nesmírnou prázdnotu myslí ženských; jen vlastní manželé cítivají, bohužel, pozdě, následky této zanedbanosti. Jaký div, že hledají jinde, co doma nenacházejí. — Ó, my jsme k politování! A musí-li to tak býti? Musí ženská ostati jen tou — milkou aneb tím domácím skřítkem? Nemůže se vyrovnati muži? Zdali na sukni přilepen jest takový rozdíl ducha a statečnosti? Ach, já slyším, jak i Vy pravíte: „Aj, i ta chce emancipaci žen!“ A odhodíte list a já se stydím zdaleka [.....]

Drahá milovaná přítelkyně!

Líbám Tebe vroucně a děkuju Ti za Tvůj dar, který mne velmi těší; nachází zde všeobecné obliby. Zůstane mi to milou památkou, tím milejší, an je to práce Tvých rukou. Jak se máš? Doufám, že jsi zdráva, a to věru je to nejlepší, a člověk teprv tenkráté zná ocenit důležitost tohoto daru matky přírody, když jej choroba klíčí. Co jsem z Prahy přijela, mám ustavičně křeče v žaludku, a ty mě trápí tuze, že jsem již nad tím mrzutá. K tomu máme zde cholera a umřelo již přes třicet osob; já se sice nebojím, co se mé osoby týče, ale mám starost o moje domácí; jen suché povětrí kdyby nastalo, to nejlepší účinkuje. Mřeli nejvíce lidé z chudé třídy, aneb jak říkají ti bohatí šosáci „ta lůza“ — to není ovšem div. Ti ubozí nemají dostatečného oděvu, nemají pořádnou stravu, a byt studený, vlhký, smrdutý, podobný více pelechu zvířecímu než obydlí pro člověka. Tolik je zde boháčů, tolik se zbytečně promarní v jídle pití, v kartách, v oděvu a rozkoších všelikých, a tolik bídneho chudého lidu. Katinko, ty neměla jsi tolik příležitosti podívat se na bídu lidskou jako já, avšak věř mi, je to smutné divadlo a bolest sevře srdce každého lidumila při tom pomyšlení. Mně zdá se kolikráté, když oblíkám na se šat dražší, když léhám na měkké lože, když užívám nějakého veselí, že hřeším proti lásce k bližnímu, zdá se mi, že bych tím nejpotřebnějším spokojit se měla, a ostatní podat trpicímu bratru.

Ale jsme my slabí soběčtí lidé! — Když ohlížím se vůkol sebe, bych vyměřila, kde co by nemuselo být, tu zdá se mi,

že sama jsem chudá, že sama nemám co potřebuju, a že všechno nanejvýš potřebuju. A přece ten chudinec mnohý nemá ani padesátý díl toho co já mám, a musí být živ. Vůle moje vždy byla by dobrá, ale přece schází mi tolik směřlosti, abych řekla: muži, děti, spokojme se s menším dílem, a dejme to, kdo má méně aneb dokonce nic. — Take ten zvyk dělá mnoho, vid' — To by myslil člověk, že je nejvýš nešťastný, když by přinucen byl o několik soust méně do ust dát, než je zvyklý požit, kdyby hroší šat na se vzít měl, a lečeho se odříct, co mu potěšení působilo. Avšak, kdybych já všechno obětovala, co to platno, to sotva by jednotlivci stačilo na nějaký čas, to je pomoc na čas a jednomu, o pomoc vydatnou stálou musí se obec postarat. Ať dají lidu chudému stálou práci a spravedlivý výdělek, by mohl každý pracovník pořádně živ být ze svého výdělku, ať mu dají rozumně zřízené školy, by se vzdělat mohli, a potom bude pomoženo tělu i duši. Ale co platno, kdyby se člověk utrápil, když se přece nestane, co by si mnohý z nás přál. Mohli by říct: Buď světlo, ale oni neřeknou.

Jak se vynachází ctihodná Tvoje matinka? Srdečně přála bych, by ještě hodně dlouho mezi námi žila ve zdraví a spokojeně. Vyřid' prosím mou úctu a ruky políbení. Srdečné pozdravení vzkazuju též paní sestře. Těšilo by mne velmi, kdyby si mne zase jednou několika řádky potěšila. Když nemůžem ústně porozprávět, aspoň písemně vyměňujme myšlenky své, co přítelkyně věrné.

Polib Tvého roztomilého klučíka a buď zdráva a pamatuj na Tvou

Boženu Němcovou.

28 8/11 49.

18 18/19 49.

Velectěný pane a příteli!

Byl ste tak dobrotiv a slíbil ste mi, až se bude o přesazení mého muže do Prahy jednat, že rád se dobrým slovem u kamerálního raddy Šerla přimluvíte, jen abych Vám vědět dala. Beru si tedy tu smělost a připomínám Vás na dané slovo a prosím snažně, byste na ně nezapomněl. Nevím ovšem, bude-li to co platné, neboť je Šerl Němec krutý, nespravedlivý a mému muži skrze tu příčinu nepřeje, že je Čech, ale nechť, okusit se to přece může. Můj muž natloukl se již po hranicích dost, až své zdraví ve službě obětoval, nikdo mu nemůže tu nejmenší nedbalost a dokonce nepoctivost předhodit, ba dělá více než by zapotřebí měl, a tedy měli by mít trochu uznání. Kdyby jsme si byli několik tisíc peněz nataškařili, neprosili bychom se o nic. Ať nás dá do Karlína, je tam komissar již skoro pět let, který má jmění a malé posud děti, ať tedy jde na venek a zkouší take, beztoho je známý darebák. Věřte mi, příteli milý, že hněv ve mne jen kypí, když si tak rozmyslím všechny ty nespravedlivá jednání, jaká si ti naši páni dovolují, a což ten můj ubohý muž nátisků trpět musil. A proč? — Že je poctivý svobodomyšlný Čech. To u těch pánů hřích do nebe volající, kdo se uchýlí z cesty té, po které oni kráčí. Kdybych jen měla příležitost těm pánům tak povědět jak náleží, jak se říká do pravdy. Děláme to ovšem jen skrze děti, že do Prahy žádáme, neboť bychom to nebyli v stavu vydržet mít dva chlapce v Praze a ještě i holku. A kde jinde příležitost dát je důkladně vychovat, a jiného jim nemůžeme nic dát. Holka též musí více umět než obyčejně ženské se učí,

poněvadž bohužel mrzákem zůstane s rukou, jak by tedy se živila, až umřeme my. Možná take, kdybychom v Praze byli, a pomoc výborných lékařů, jakých na venku zřídka — se jí poskytla, že přece by se jí pomohlo. — Tedy ještě jednou prosíme já i můj muž, byste tak laskav byl a se přimluvil, a přála bych, by se Vám podařilo to tvrdé srdce německé obměkčit. Měli jsme tu cholera dosti silně, přes 30 osob zde pohltila; nyní zde stůňou lidé silně na Červenou. Těšili jsme [se], že zůstane stálá, ta krutá sice, ale zdravá zima, nyní ale nastalo zase nezdravé, teplé, mlhavé, deštivé povětří, a zajisté budou zase lidé více mřít. Povídá se zde všeobecně, že máme dostat do Čech Rusy a že již 26, 27 — 28ho tenhle měsíc po draze skrze Kolín pojedou, a že kavalerie bude u Kolína táborem ležet, kde prý se již všecko chystá. Naše vojsko prý půjde proti Prusku. Inu já tomu nevěřím, dokud to Noviny nepotvrdí; ostatně by každý viděl raději Rusa v Čechách nežli Němce. Ale co by potom dělal Panslavismus? — Prosím co píše Rieger z Paříže? Jestli ještě dopisujete jemu, prosím byste i od nás srdečně jej pozdravil. Paní Kulichová se uctivě poroučí Vám všem, a je velmi spokojena, a líbilo se jí u Vás; kdybych věděla, že Lotinka neposlouchá, něco bych Vám pošeptala, ale já se bojím, až oustně. Má starost s pánem, je ustavičně churav, a příliš divný. Co dělá Lotinka a rodina Vaše? Doufám, že jsou všickni zdraví, že Božence venkovské povětří svědčilo, to jsem doslechla. Všem vroucí políbení přátelské. Můj muž uctivě Vašnosti pozdravuje. Bůh zachovej Vás při zdraví a vysvobod' Vás od „Belageruňku“.

S úctou Vašnostina

přítelkyně Bož. Němcová.